

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ІНТЕРНЕТ-ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІКИ ПОТРЕБ

BACKGROUNDS OF THE NEWEST ECONOMIC REALITY FORMATION BASED ON INTERNET AND NEED ECONOMY

У статті наведено авторське розуміння подальшого розвитку світової економічної теорії. Автором пропонується термін «економіка потреб» для опису тенденцій розвитку постіндустріального суспільства та економіки знань. Визначено основні передумови трансформації суспільства та соціально-економічної системи. Надано стислий опис такої теорії та її основні принципи.

The author's understanding of the processes of transformation of the knowledge economy under the influence of the Internet economy into the newest economic reality is given in the article. In the introductory part, the main stages and approaches to the formation of production and management systems are analyzed. In addition, the author questioned the possibility of further development of industrial and social relations in the conditions of the application of fordism and postfordism management systems. The article points out that the modern world economic system under the influence of the Internet, the transfer of technologies, the development of Big Data and BI systems is transformed into an economy in which human labor will be displaced not only from production but also from managerial business processes. In the newest economic reality, the specialization of enterprises takes place according to the principles of technological redistribution, the enterprises themselves cease to play the role of social educators, and the «Internet» network becomes a separate factor of production along with capital and labor. At the same time, enterprises cease to play the role of social ones. At the same time, the author suggests using the term «needs economy» to describe such a reality. The author of the article points out that the driving force behind the formation of production systems, the principles of managing organizations becomes the need of a person or organization. The article presents the prerequisites for the emergence of the newest economic paradigm, the algorithm for the operation of production units in the conditions of such a paradigm. In addition, the author defined the concept of «need» and «transfer of need.» It is determined that the need is an interpretation by an algorithm or a neural network of behavioral information about a person or organization. Under the transfer of the need, the author of the article examines the process of interpreting, formalizing, producing and delivering the goods or services to the demand generator. It is also determined that the need goes through several stages in the process of its

Віталій Царьов
к. е. н., доцент
кафедри
економіки
підприємств
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Vitaliy Tsarev
PhD,
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

МАКРОЕКОНОМІКА

transfer: the subconscious and the stage of formalization. In the final part of the article the author draws conclusions about what the economy expects and what management principles should be applied in the conditions of the newest economic reality. In particular, human labor displaced from the sphere of management will move into the sphere of creativity, design and education, and the decisive role in the investment attractiveness of the region will be determined not by the cost of labor or ease of doing business, but by the availability of ultra mobile logistic systems and nodes.

Ключові слова: економіка потреб, Інтернет економіка, новітня економічна реальність, трансфер потреби, бізнес-процеси, економіка знань,

Keywords: economy of needs, the Internet economy, newest economic reality, needs transfer, business process, knowledge economy.

Сучасну світову економічну систему відносять до постіндустріальної, або ще кажуть про «економіку знань», як про найвищий щабель розвитку постіндустріального суспільства.

Переміщення інтелекту та наукових знань в центр основних чинників стійкого економічного зростання стали причиною концентрації уваги сучасних дослідників на проблемі становлення економіки знань, яка сьогодні розглядається в якості гаранта поступального руху суспільства, побудови конкурентної економіки, задоволення постійно зростаючих потреб людей та зміцнення соціальної згоди.

Основи економіки знань започатковані у працях відомих зарубіжних вчених Ф. Хайєка, Й. Шумпетера, Ф. Махлупа, Д. Белла, М. Портера, М. Кастельса. Серед сучасних вітчизняних науковців даній тематиці присвятили свої роботи В. Андрущенко, В. Бебик, А.Бойко, Д. Дзвінчук, В. Журавський, В.Кощин, В. Кремень, В. Кущерець та інші.

Вперше термін «економіка знань» використав в своїх працях Ф.Махлуп. З його допомогою він намагався підкреслити роль знань як вирішального фактору економічного зростання і суспільного розвитку [1, 2].

На думку Е.Тоффлера, знання - це те, на чому заснована вся економічна система. На перший погляд, це невидимий ресурс, він не відображається на балансах підприємств, але він проявляється у синергічному ефекті від найбільш ефективного використання таких ресурсів, як земля, капітал, праця [3].

Поплавська Ж. та Поплавський В., вказують на те, що найчастіше досягають успіху держави, які не володіють багатими природними ресурсами, проте мають добре розвинені освіту і науку, потужний людський капітал [6].

Разом з тим, потрібно зазначити, що термін «економіка знань» не можна вважати новим та надсучасним, адже світова економічна система функціонує у даній парадигмі вже близько 25-30 років. Тому логічно було б думати, що світ знаходиться на межі трансформації економіки знань у нову систему суспільно-економічних поглядів. Щоб з'ясувати, які ознаки матиме ця новітня парадигма, необхідно провести ретроспективний аналіз того, як змінювалася філософія управління виробництвом та організаціями протягом останніх 100 – 150 років.

У XX столітті домінувала філософія управління виробництвом, яка отримала назву «Фордизм», на ім'я свого засновника Генрі Форда. Фордизм можна визначити, як модель масового виробництва стандартизованих товарів на високопродуктивних складальних конвеєрах з використанням низькокваліфікованих працівників, що виконують прості операції на великих фабриках з масштабною інфраструктурою. Головна ідея такого виробництва полягає в досягненні «ефекту масштабу», що повинно забезпечувати порівняно низьку собівартість одиниці продукції, яка доступна масовому споживачеві. Один з основних постулатів фордизма: «Виробляти великі обсяги продукції вигідніше, ніж дрібні». Та-

кий підхід не тільки набув світового розповсюдження, але й міцно укорінився в головах управлінців.

Друга половина XX століття ознаменувалася початком постіндустріальної епохи. Фордистська модель зазнає критики, здійснюються спроби її модифікації. Зокрема, на заводах «Тойота» в 50х роках починаються експерименти, що намагаються адаптувати концепції масового виробництва до реалій післявоєнної промисловості Японії. Модернізується система кріплення пресового інструменту, з метою пришвидшення його заміни без значних втрат часу. З'являються й інші новаторські рішення і відкриття, які згодом склалися в нову методологію - Lean Manufacturing (LM) - ощадливе виробництво.

У 80х і 90х розробляється ціла низка методологій і парадигм з управління виробництвом, серед яких можна відмітити: Quick Response Manufacturing (QRM) - швидкореагуюче виробництво та Agile Manufacturing (AM) - активне виробництво. Сучасні, більш гнучкі в порівнянні з фордизмом методології, часто об'єднують терміном «постфордизм».

Найважливіші відмінності між фордизмом і постфордизмом полягають в тому, що фордизм заснований на продукті і великих обсягах виробництва, а нові методології орієнтовані на клієнта і можливість випуску невеликих партій за рахунок гнучкого переналагодження обладнання.

У постфордизм робоча сила виступає носієм компетенції і джерелом розвитку, працює командою, на відміну від фордизму, де люди займають окремі виробничі місця. У фордизмі допускається припустимий рівень браку, тоді як постфордичні концепції припускають абсолютну якість.

Всеосяжне застосування постфордистських методів управління виробництвом, розвиток трансферу технологій, поява на економічній арені мережі Інтернет, як потужного фактору виробництва та збуту все більше схилиють економічну думку до того, що світове суспільство зтикнулося з новітньою економічною реальністю, яка є не просто розвитком та продов-

женням пост-індустріальної епохи, а формує надсучасну парадигму та задає новий вектор руху суспільно-економічних відносин.

Новітня економічна реальність характеризується тим, що старі перевірені методи та підходи до активізації економічного зростання, як окремих регіонів, так і світової економіки в цілому, не гарантують підвищення добробуту та розвитку продуктивних сил. Згідно з традиційним уявленням постіндустріальної парадигми пожвавлення економіки, забезпечення технологічного розвитку, зростання добробуту населення можна досягти наступними драйверами-факторами:

1. Відносно дешеві ресурси (вартість робочої сили та матеріальних ресурсів).
2. Легкість ведення бізнесу.
3. Низький рівень оподаткування.
4. Відсутність, або низький рівень корупції.

Дійсно, прозорість ведення бізнесу, низькі податки при відносно дешевій робочій силі, поруч з незначним рівнем корупції, забезпечили економічне зростання на протязі 50-х – 70-х років таким країнам, як Японія, Ірландія, Сінгапур, Тайвань, Південна Корея. Окремо від усіх держав можна назвати Китай, який, мабуть останнім, скористався парадигмою постіндустріального суспільства, та стрімко вирвався у світові економічні лідери протягом 90-х.

Разом з тим, намагання пройти шляхом означених країн за рецептом постіндустріального суспільства на сучасному етапі не забезпечили жодних економічних бенефіцій таким країнам як Індія, Бразилія, Аргентина, ПАР та іншим.

Парадоксально, але при більш детальному аналізі рівня політичних та економічних свобод, можна побачити, що такі країни як Китай, Південна Корея характеризуються доволі високими рівнями корупції та державного регулювання. Можна окремо навести приклад Німеччини, яка маючи високі податки, та один з найвищих рівнів оплати праці, посідає високі місця у рейтингах інвестиційної привабливості.

Сукупність таких фактів невідповідностей реального стану економік до теоретично можливих свідчить про те, що постіндустріальна теорія розвитку економіки не може пояснити новітньої економічної реальності, яку можна визначити як такий стан розвитку суспільно-економічних відносин, при якому низька вартість ресурсів, рейтинги легкості ведення бізнесу не гарантують економічного зростання.

Чим же характерна новітня економічна реальність і які вимоги вона встановлює для суспільств, які прагнуть до економічного зростання?

По-перше – визначальним є попит на продукцію, а не вартість ресурсів, ступінь економічних свобод та ін. Ті країни, які не можуть запропонувати потенційним інвесторам достатній обсяг платоспроможного попиту, або створити принципово новий ринок з високою ймовірністю не зможуть забезпечити значущі темпи економічного зростання.

По-друге, підприємства, та економіка в цілому перестають відігравати свою соціальну роль з приводу створення та забезпечення робочих місць. Відкриття нових підприємств вже не створюють достатню кількість робочих місць, та не відіграють таку соціальну роль, як це було в системі фордизму, або постфордизму. По суті, якщо фордизм створював додану вартість в сфері основного виробництва, а постфордизм у сфері обслуговування та забезпечення інфраструктури, то новітня економічна реальність мінімізує, або навіть виключає участь робочої сили у всіх сферах виробництва.

По-третє, інформаційні мережі та конкретно мережа Інтернет стали ще одним фактором виробництва. На даний момент вже можна казати, що інтернет-економіка стала одним з ключовим елементів новітньої економічної реальності. При цьому саму інтернет-економіку можна визначити як такий етап розвитку суспільно-економічних відносин, коли мережа Інтернет виокремилася у окремий фактор виробництва поряд із традиційними (капітал, праця).

Якщо атоматизація та роботизація виробництва значно знизила попит

на робітничі професії, то подальший розвиток мережевої економіки з високою ймовірністю автоматизує бізнес-процеси у сфері фінансів, комерції та навіть маркетингу. Поява систем аналізу Великих Даних (BigData), нейронних мереж, та інших електронних бізнес-технологій поступово має витіснити участь людини в управлінні як великими корпораціями, так і невеликими фірмами.

Таким чином постає необхідність пошуку підходів до формування нової світової економічної теорії, яку можна назвати «економіка бажань», або «економіка потреб». Стисло описати «економіку потреб» можна, як таке суспільно-економічне середовище, при якому, головним рушієм виробничих, фінансових, орпоративних та інших соціально-виробничих відносин є потреба кожного індивіда, або групи людей.

До передумов появи економіки потреб можна віднести:

1. Перехід у виробництві від фордизму до постфордизму.
2. Поява інтернету речей.
3. Соціалізація мережі Інтернет.
4. Поява систем аналізу великих масивів інформації (Великі Дані).

Для більш глибокого розуміння сутності та філософії економіки потреб, необхідно окреслити сутність самого поняття «потреба».

Під «потребою» у контексті новітньої економічної реальності розуміють *інтерпретацію певним алгоритмом мережі поведінкової діяльності людини, або групи людей (організації) за певний проміжок часу з метою подальшого виробництва та пропонування відповідним товарів або послуг*. Таким чином, кожна «потреба» проходить наступні стадії:

1. Збір поведінкової та фактичної інформації людини, або організації
2. Аналіз інформації та припущення про конкретну потребу.
3. Трансфер потреб до виробничої системи.
4. Реалізація потреби споживачеві.

Як бачимо, під «потребою» слід розуміти не бажання, або внутрішньо-усвідомлену необхідність, а інтер-

претація поведінки людини, або організації нейронною мережею, штучним інтелектом, або певним алгоритмом. Такий алгоритм збирає, систематизує поведінку суб'єкта, або організації та пропонує товари, або послуги як раз в той момент, коли Людина, або організація починає дійсно усвідомлювати потребу.

Економіка потреб – такий етап розвитку економічної системи та суспільства, за якого потреба індивіду, або певної організації, автоматично задовольнятиметься виробничою та логістичними системами. По суті, економіку потреб можна вважати вищим щаблем розвитком та реалізацією принципів «витягуючого виробництва».

Найбільшою проблемою організації системи витягуючого виробництва є великий часовий лаг, який проходить між замовленням певного продукту, або послуги до моменту, коли система «витягне» первинний технологічний переділ. Тобто, коли у індивіда, або організації виникає певна усвідомлена, формалізована потреба, то витягуюча система потребує значного часу на її реалізацію. Це значно звужує можливу сферу використання витягуючого виробництва на відміну від традиційних фордистських систем.

Вирішенням проблеми великого часового лагу витягуючої системи може стати механізм, який можна назвати «трансфером потреби». Під трансфером потреби можна розуміти процес інтерпретації поведінки людини, або організації (корпорації), її формалізація з метою подальшої реалізації у виробничій системі. Таким чином, задоволення потреби відбуватиметься майже одразу, або на протязі невеликого проміжку часу, одразу після усвідомлення цієї потреби. Одже, процес трансферу потреби проходить через 2 основних етапи:

1. Підсвідоме розуміння потреби, коли її необхідність її задоволення ще не явна та не формалізована, але вже склалися передумови, які неодмінно приведуть до її появи.

2. Формалізована потреба. На цьому етапі потреба, або формалізована підприємством (організацією) у

формі запитів, або усвідомлена індивідом.

Володіючи набором знань про новітню економічну реальність та застосовуючи адекватний до неї інструментарій, можна планувати та передбачувати такі параметри макросередовища та національної або регіональної економік, які б дозволили забезпечити розвиток, випереджаючий ті економічні системи, які орієнтуються на традиційну постіндустріальну парадигму.

До основних висновків та положень, які можна зробити, лише поверхнево досліджуючі новітню економічну реальність можна віднести наступні:

1. Не має жодного сенсу у підтриманні великих підприємств та державних корпорацій з метою завантаження їх виробництва та зберігання робочих місць. Новітня економічна реальність передбачає соціальну відповідальність бізнесу, але не є соціальногарантуючою та такою, що забезпечує населення робочими місцями.

2. Діяльність та економічна активність індивіда зміститься зі сфери організації та управління бізнесом до сфери дизайну, творчого розвитку, генерації ідей, набуття знань та навичок.

3. Спеціалізація підприємств та економік майбутнього буде відбуватися не за продуктовим, а за операційним принципом. Це означає, що підприємства вироблятимуть не готовий продукт, або послугу, а спеціалізуватимуться лише на певній технологічній операції, або переділі.

4. Технологічний вид спеціалізації потребуватиме розвитку потужних та ефективних логістичних систем. Отже розвиток систем логістики, побудова ефективних транспортних коридорів та систем гіпершвидкісної передачі товарів та благ буде визначальною в інвестиційній привабливості економіки.

Враховуючи необхідність вступу національної економіки в новітній етап світового розвитку, що докорінно змінює умови конкуренції країн світу, можна зробити остаточний висновок про те, що перехід до економіки потреб

уже розпочався. Перевиробництво та зростаюча роль електронних мереж вказує на те, що в майбутньому ці тенденції тільки посилюватимуться, і враховуючи значне прискорення соціально-економічних процесів у XXI ст., розбудова економіки потреб в найближчі десятиліття стає цілковитою реальністю. Це також вказує на те, що новітня економічна реальність потребує подальшого вивчення практичного застосування “економіки потреб” та досліджень у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Старовойт О.В. Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти: автореф. дис. канд. філ. наук: 09.00.10 // Старовойт О.В. – К.: Нац. педагог. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2010. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/ekonomika-znan-u-strategii-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.html>

2. Федулова Л.І. Економіка знань: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН Україн. - К., 2009. – 600 с

3. Економіка знань [Електронний ресурс] - Режим доступу до журн.: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/33052.doc.htm.

4. Ляшенко О.М. Комерціалізація та трансфер технологій: категорії та методи інноваційної діяльності / О.М. Ляшенко // [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_5/8.pdf

5. Кацура С. М. Трансфер технологій и диффузия инноваций как элементы регионального инновационного процесса [Електронний ресурс] / С. М. Кацура // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. трудов. — 2009. — Ч. 2. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0646.pdf.

5. Поплавська Ж., Поплавський В. Інтелектуальний капітал економіки знань // Вісник НАН України, 2007.- № 2. - С.52-62.

REFERENCES

1. Starovoyt O.V. Ekonomika znan' u stratehiyi innovatsiynoho rozvytku osvity: avtoref. dys. kand. fil. nauk: 09.00.10 // Starovoyt O.V. – K.: Nats. pedahoh. un-t im. M.P.Drahomanova, 2010. [Elektronnyy resurs] - Rezhym dostupu: <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/ekonomika-znan-u-strategii-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/vsi-storinki.html>

2.Fedulova L.I. Ekonomika znan': pidruch. [dlya stud. vyshch. navch. zakl.] / NAN Ukrayiny; In-t ekon. ta prohnouzuv. NAN Ukrayin. - K., 2009. – 600 s

3. Ekonomika znan' [Elektronnyy resurs] - Rezhym dostupu do zhurn.:http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/33052.doc.htm.

4. Lyashenko O.M. Komertsializatsiya ta transfer tekhnolohiy: katehoriyi ta metody innovatsiynoyi diyal'nosti / O.M. Lyashenko // [Elektronnyy resurs].—Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_5/8.pdf

5. Katsura S. M. Transfer tekhnolohyy u dyffuzyya ynnovatsyy kak elementy rehyonal'noho ynnovatsyonnoho protsessa [Elektronnyy resurs] / S. M. Katsura // Problemy razvytyya vneshneekonomicheskyykh svyazey u pryvlechenyya ynostrannykh ynvestytsyy: rehy- onal'nyy aspekt : sb. nauch. trudov. — 2009. — Ch. 2. — Rezhym dostupu : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0646.pdf.

5. Poplavs'ka Zh., Poplavs'ky V. Intelektual'nyy kapital ekonomiky znan' // Visnyk NAN Ukrayiny, 2007.- # 2. - S.52-62.